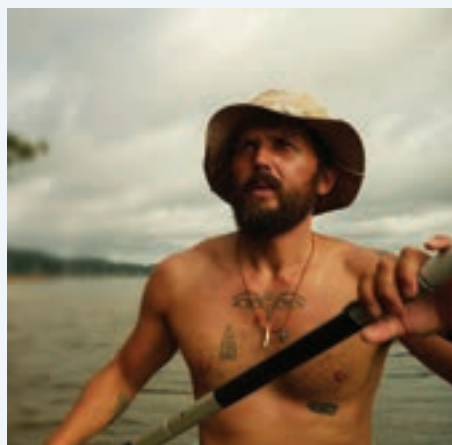

Филип Лхамсурен: „Заболя ме за Амазония“

Български пътешественик преминава през най-обширната
джунгла на планетата

Филип Лхамсурен е роден в Монголия през 1979 г., но израства в България, в Родопите, където работи майка му. Номадският повик в кръвта му го превръща в пътешественик още от детството му. Преминал е през някои от най-трудните места на планетата – Пътя на коприната, монголските степи, сибирската тайга, но своеобразен връх в „кариерата му“ са две експедиции по Амазония, където се справя напълно сам. Автор е на три книги и телевизионен филм за пътешествията си.

– Разкажете накратко как открихте пътешественика в себе си?

Роден съм в Монголия, но детството ми премина в България, защото майка ми дойде да работи тук. Тя много пътуваше и аз още от малък свикнах да съм на път, та и досега никога не ме е свъртало задълго на едно място. В един момент започнах да се стремя да обхождам дивите кътчета на Земята. Живял съм в степи, в тайга, в джунгли. Наричат ме „пътешественик“, но не знам дали е точно. Днес всеки може да „пътешества“ – с влак, самолет, кола. Аз държа на нещо друго – на умениято човек да се справя сам, но и на Приро-

дата с главно „П“. А тя е там, където няма хора или пък хората са малки общности, които живеят в естествената среда, а не я променят. Винаги търся такива диви кътчета. Това ми е интересно, там се чувствам на мястото си, за мен всеки ден там е равен на година в градския живот. Не съм търсач на силни усещания и рекорди. Моята връзка с природата тръгна от моята майка, но и роднините ми в Монголия живееха по природосъобразен начин.

Има и нещо като вътрешен повик към дивото и към корените ми. Виждате, Монголия е единствената номадска страна, оцеляла и до днес. Вярно, моите роднини там вече са градски хора, уче-

Амазония е най-обширната джунгла на планетата

ни, но все пак пазят тая философия на номадизма, която е преодоляла натиска и на съветската машина да урбанизира живота и в степите. Монголците смятат, че щом имаш гузина вещи – имаш достатъчно, а ако имаш повече, няма да можеш да пътуваш. Това е в пълна противоположност с модерното консуматорство. Номадите живеят и се местят заедно с пасищата и стадата и всичко това е подчинено на дишането на природата.

Като тийнейджър съм живял с номади, мои роднини, с конете, с юртата и много ми хареса. Този живот в степите беше 2 години и след това пак дойдох в България при майка ми, за да

бъда с нея в последните ѝ дни. Бях на 19 години, когато останах сам, нямаш дом, търсех работа и път. Минах през трудни периоди, сменях професии – железар, готвач, емигрирах....така попаднах във Френския чуждестранен легион, където също пътувах много. Все така се случва, с каквото и да се захващам, винаги съм на път. В армията службата е тежка, тренировки, спорт, дисциплина, там научих и нещо твърде важно за мен – техники да оцеляваш в агресивна среда, включително в джунгла. Така открих Амазония. За кратко служих в подразделение, дислоцирано до полигона Куру във Френска Гвиана, откъдето се изстрелват ракетите „Ариана“. Ра-

Всичко кипи от живот в дъждовните гори в Бразилия

ботата ни бе да охраняваме различни обекти, включително границата с Бразилия, през която нелегално минаваха златотърсачи.

После поех към Хималаите, пътешествях из Монголия и Южен Сибир – поживях така няколко години. И понеже аз винаги си водя записки, като голядох в България една моя позната ме подтикна да издам написаното в книга. Тя се казва „Душата на човека“ и повлече крак към писателските ми подвизи. После се запознах със сдружение „Байкария“, започнах да работя и организирам детски лагери, туристически програми и т.н. Второто ми голямо пътуване започна от Родопите и с колело стигнах до планината Тянь Шан – отне ми 5 месеца. За него издадох втората си книга, която се казва „Забравените пътища. От Родопите до Памир“. Третата ми книга „Прегръдката на Амазония“ излезе миналата година.

– Защо избрахте Амазония. Тя е далеч от степния порив в душата ви?

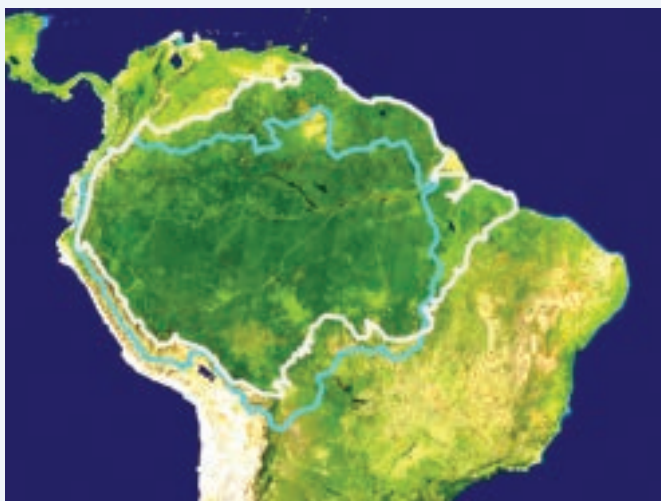
Амазония за мен е най-живото кътче на планетата и най-дивото все още. От дете винаги съм имал желание да плувам в нейните води, пред очите ми са били всевъзможни картини – змии в храсталациите, хищни пираны и очи на каймани във водата. И като пораснах от тази детинска картина се формулира идеята за пътешествието. Чувствам се добре там – сякаш съм дете в магазин за играчки. Вътрешно знаех, че мога да го направя, оставаше само да проуча всеки детайл, да събера нужната екипировка и да реша кога да тръгна. Изработих си позиция – не мисля за това, какво може да ме убие, а за това, какво ще видя в джунглата. Това е като вярата, която помага на религиозните хора. Знам, че не знам много неща, но вярвам, че като съм внимателен, като уважавам средата и тя ще ме пази.

Започнах да се интересувам от предшествениците по този път. Оказа се, че всъщност малцина са прекосявали Амазония. Експедиции е имало, но самостоятелните преходи се броят на пръстите на едната ми ръка. Така че за мен няма значение дали съм трети, шести или десети. Гордея се, че съм един от малкото, тласкало ме е не желание да съм напред в класация, а самото пътешествие.

Всъщност „класическото“ преминаване на Амазония е пътешествие по

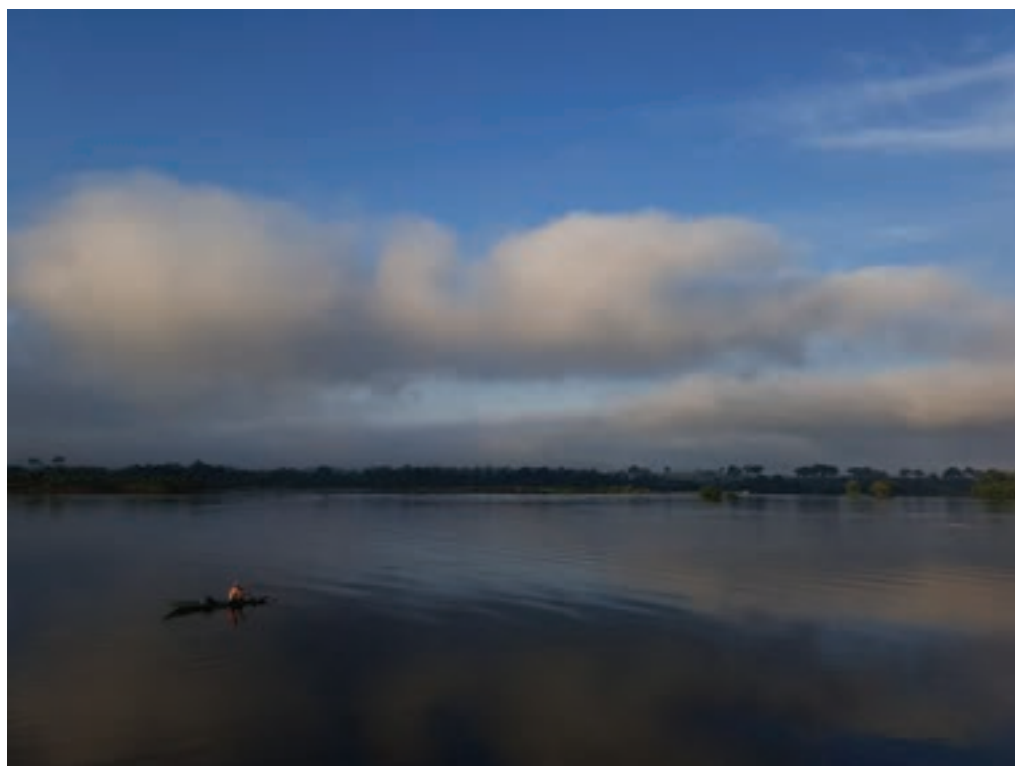
вода. Следва се течението на река Амазонка от извора ѝ в перуанските Анди до Атлантика. Доколкото знам, никой не е минавал изцяло през дъждовната гора. Във втората експедиция реших да включа два участъка пеша през първична джунгла. Първо преминах около 300 км планинска джунгла, а вторите преход бе значително по-дълъг – около 1000 км и продължи един месец, но имах възможността да попадна в изцяло девствена гора. Целият маршрут е точно 5575 км,

Амазония е огромен пояс от екваториални гори (5,5 млн. кв.км), разположени в басейна на река Амазонка. Това е най-обширната джунгла на планетата, през която преминава най-пълноводната река с безброй притоци и има най-значителното биоразнообразие, което все още не е изцяло проучено. Името е дадено през XVI век от

испанския конкистадор Франсиско де Ореляна, защото забелязъл няколко индианки, въоръжени с лъкове и копия. Проблемът за доколумбовите цивилизации в този район също не е изяснен, а все още има и непознати племена.

Първият човек, минал сам с каяк по Амазонка през 1979 г. е Алън Холман, австралиец. Вторият е Майк Хорн през 1997. Известен пътешественик е Ед Стафърд – водещ в телевизия Дискавъръ, той е първият човек, минал пеша поречието на Амазонка сам, така е записан в „Книгата на Гинес“. Той обаче не е бил съвсем сам, с него е имало местни водачи плюс помощник. Четвърти е Уест Хенсън, американец с каяк, която също е имал екип. Така че по списък Филип Лхамсурен е петият, но всъщност е трети, защото с него няма екип. Разбира се, статистиката е несигурна. Не е като при осемхилядниците например – да гледат много очи, да се следи за реда, постиженията и т.н. Тази територия все още е непозната. Разказват се истории за хора, които са минавали траверси през Амазония, но никой не ги знае, а и те самите нямат интерес да се популяризират.

Речна идилия

сиреч 20% от пътя съм минал през джунглата. Още при планирането така се прокарва маршрута, че повече да се движа по вода с кану и с колело, карайки по най-дългата просека през джунглата – Трансамазоника. Най-голяма риск има, а е и най-трудно, при движението пеша през тропическата гора. Моята раница бе 42 kg, половината от теглото ми, носех над 3 kg лекарства, електроника, акумулатор, слънчеви панели, сателитен телефон, надуваема лодка и малко храна. Всъщност вечерята трябва да си я ловиш сам. Най-много риба, но понякога намирах и плодове, много полезни бяха ядките – т.нар бразилски орехи. Ядох и от сърцевината на палмовите дървета, както и каймани, малки, разбира се, те

са достатъчно глупави да ги хванеш и имат вкусно месо. Големите са опасни и умни, заради тях обикновено връзвах хамака си нависоко. Има принцип, колкото е по-гъста гората, толкова по-високо си вдигааш люлката. Освен това преди всяка нощувка разчиствах периметър от шест – седем метра. Така си осигурявах видимост и защита срещу нощни хищници, които ловуват предимно от засада.

Тази среда е много богата на живот и винаги има какво да намериш за ядене. Водата също не е проблем. Имаше потоци с кристално чиста вода, която си я пиеш направо. Вътре в амазонската джунгла има пещери, езера, водапади, планини – най-високата е 3000 метра. Всичко това е пълно с плуващ, пълзящ

Въздушна снимка на завой на Амазонка с горите около нея

и друг дивеч. За хващането използвах мрежа, по-рядко рибарски кукички, тризбец или капан. Моята тактика бе проста – на едно място оставах за 1 – 2 нощи. Ловя си риба, наядгам се хубаво и опушвам останалото, което си нося. Случвало се е да остана без храна, ако не открия подходящо място за лов. Става навик – вървиш и постоянно търсиш храна. В малките потоци имаше скариди, които хващах нощем на челник, очичките им светят в тъмното, събирах по цяла тенджерка. Като имаш това знание, общо взето няма как да закъсаш. Разбира се, не съм живял в охолство, със сигурност съм се хранил по един път на ден, но съм заспивал и на празен стомах. Най-дълго гладувах 4 дни.

Проблем има от голямото потене, пие се по 10 литра вода дневно, но заедно с потта губех критични дози минерали и соли. Организмът няма начин да възстановява баланса. От това пък получавах крампи, понякога направо падах от схващанията на мускулите. Веднъж стана направо опасно, прескочих паднало дърво, кракът ми се схвана, ранницата натежа, паднах и точно срещу мен имаше отровна змия бушмастър (*Lachesis muta*), тя зае агресивна позиция, а аз – не знам как – успях да направя отскок. Това бе най-опасният момент от всичките ми срещи със змии. Знам, че са били наоколо, виждал съм, но те бягаха от мен. Аз вървях с тежка ранница, стъпвах шумно, чупех клонки, а змиите усещат тия виб-

Изсечените и изгорени гори са наистина тежестна гледка

рации и просто се дърпат от пътя ти. Има опасни животни, но те общо взето те усещат много преди да ги видиш и се отдръпват. Натъквах се няколко пъти на стъпки от ягуар, усещах и мириса на урината му, с която той си маркира територия. Аз също използвам подобна тактика. В армията ме бяха научили, че когато се наложи да останеш в джунглата, трябва да очистиш място за бивак и след това да уринираш във всеки ъгъл – нещо като бележка за големите котки, че тук има здрав мъж от 80 kg, който ще бъде трудна плячка и е по-добре да се заобиколи. Всеки ден, разбира се, нахлуваха и нормалните човешки страхове, особено когато лежа свит в хамака и осъзнавам колко съм безсилен. Впрочем – дори да

се страхуваш, в един момент умората те отнася и заспиваш. Свиквах бързо с този психологически ритъм – просто му се подчинявах. Постигнах съжителство с природата, чувствах се като един от дивите зверове и това ми харесваше. А вечерта, като запалю огън, идва и нещо като блаженство. Всъщност, за да запалиш огъня трябва доста да се потрудиш – почти няма сухи дърва, всичко е влажно, накрая все пак сядаш и си печеш вечерята. За мен това бе велико изживяване. Опитвах се също да разбера тайните на природата. Въпреки че ми липсва специализирано образование на ботаник или биолог от дете проявявам интерес към природните науки. Всичко ми бе интересно. От Амазония събрах

някакви дребни същества, насекоми, както и семки, костилки, растения, които останаха в Бразилия, защото по закон е строго забранено да се изнасят. Дали съм открил нещо ново – кой знае? Една нощ видях група малки прилепи като гроздове да висят, но под водата, закачени на корени и заляти. Стоят си там и като мине някоя малка рибка я хващат, излизат от водата и си я хапват. После се разрових и открих, че науката познава рибоядни прилепи, но те ги ловят от полет. Яд ме е, че не успях да ги снимам. По-късно се опитах да се свържа по сателитния телефон с Боян Петров и да го питам дали знае за такива прилепи, но научих, че е загинал при изкачване на Шиша Пангма. Сега искам да се свържа с Природонаучния музей или с други институции. Аз така или иначе ще ходя пак на такива експедиции, мога да върша работата и на тях.

– А какво повече ви стимулира – личното предизвикателството, това да си поставиш цел, да преодолееш изпитание или срещата с Природата и животата в нея?

В реалността не могат да се отделият. Като опознаваш природата, едновременно с това изследваш и себе си. Борбата с предизвикателствата е духът на приключението, а от друга страна е изследователският порив. Те са в симбиоза. Аз съм интровертен човек по принцип и това ме прави самотатъчен. Самотата никога не ми е тежала. А и винаги съм фокусиран към това, което правя. Отдушник ми бяха дневниците. Всяка вечер записвах какво ме е вълнувало през деня. Това бяха доста приятни мигове. Благодарение на порива ми да пиша на терен книгите ми се оформят лесно, впечатленията са непосредствени, а размишленията са неоправдани – просто презглеждам записките и махам повторенията.

– Нямахте ли опасни срещи в джунглата?

С хората са най-опасните срещи. През 2015 година се опитаха да ме убият в Перу, в един от ръкавите, близо до колумбийската граница. Трима души ме викаха, усетих, че имат лоши намерения.

Каквото си хванеш през деня – това ще вечеряш край огъня

*Горските пожари в Амазония са бедствие, застрашаващо цялата планета
Снимки: авторът, Румен Койнов, Интернет*

ния и избягах към галечния бряг, това бе в гъждовния сезон, реката бе много широка, после чух, че стрелят по мен, но разстоянието бе голямо, за да ме улучат. Опасявах се, че ще тръгнат да ме преследват. После три седмици се спусках по реката в пълна параноя – щом чуя гвизгел, гледам да се скрия. После ми откраднаха канута, аз успях да се придвижа с надуваема лодка до границата с Бразилия на 400 км. Там си отгъгнах, намерих общежитие, нахраних се нормално, а през нощта гвама души разбиха вратата и посегнаха към раницата. Бях обезумял, скочих към тях с мачетето, те избягаха и оставиха раницата.

Иначе по Амазонка е широко разпространено речното пиратство. Местни общности нападат и обират кораби, включително танкери. Източват горивото и го продават по реката. А пътешественикът за тях си е направо плячка. Няколко месеца преди да тръгна една

британска пътешественичка, опитваща да премине сама, бе убита близо до град Коари. Това, че толкова малко хора са преминали Амазония сами е защото са имали проблеми с хората, а не с диви животни. Реално животинският фактор също крие опасности, но това са 7 – 8 вида отровни змии, някои комари и насекоми, които са преносители на тропически зарази. Всъщност единствената постоянна опасност е самата джунгла, нейната монотонност от безкрайни гори, където гори местните успяват да се загубят. Ориентирането в тази среда е ключово.

– Сега гомвите трета експедиция пак по Амазония. Как намирате средства?

Чрез частни лица и спонсори. Генерален спонсор ми беше Виваком, с тяхна помощ с Румен Койнов, който ми помага в Бразилия, заснехме филм. Честно каза-

но, трудно е да се преговаря с повечето фирми, защото бизнесите влагат средства в постигането на цели, свързани с някакви рекорди, а това е против моите разбирания. Финансирам се и от книгите, от лекции, както и от туристически програми.

– Амазония е белият гроб на планетата, видяхте ли какво става с горите там?

Вижда се и е много тягостно. Гората в Южна и източна Амазония се изсича методично. Когато пътувах през 2018 г. Болсонаро стана президент, а приятели в Бразилия ме предупреждаваха за съдбата на горите, които се унищожават, за да се освободи земя за пасища и земеделие. Сблъсках се с горски пожари. След тях остават грозни петна, а горите не могат да се възстановят. Почвеният слой е тънък и ерозията бързо го отнася. Амазонската гора не е като сибирската, в която дърветата се връщат след пожар или изсичане. В джунглата на един хектар има 500 вида растения, като ги подпалиш и тоя зелен пъзел не се запълва. Там растенията живеят някак комплексно, в симбиоза и като се махнат големите дървета и другите видове загиват с тях. Не случайно и в зоопарковете има малко животни от Амазония. Те не могат да се пригледят към живот в различна среда, дори и климатично да е сходна. Не желаят да се чифтосват и възпроизвеждат.

Амазония е нещо цялостно, уникален биологичен и екологичен резерват, най-голямата държовна гора на планетата и най-големият резервоар за сладка вода, който е на път да загине...40 дни се движих из тази обругана земя, джунглата беше превърната в савана. Слънцето ме напичаше по цял ден, нямаше дървета, под които да се скрия, гладувах, защото реките бяха пресъхнали или отровени с живак. Това почти ме откача от експедицията. Изгвах от най-дивата, западна част на Амазония, бях се сродил с джунглата, а сега виждах как тя умира. По дървосекаческите пътища се натъквах ежедневно на смазани животни, маймуни, змии, антилопи, заради прахоляка и пясъка от изсъхналата земя носех постоянно кърпа върху лицето си. Мисля си, че моята мисия е не толкова да се хваля, че съм преминал самостоятелно Амазония, а да използвам вниманието към мен, за да разкажа, че амазонската джунгла е наистина в опасност. Искam хората да чуят какво не е наред със света. Не е нужно физически да са там, за да разберат, че климатът се променя бързо. Всички ние имаме задължения към Земята, днес вече не може да се отлага, нужно е да се поеме отговорност на момента. Така завършва и книгата ми „Прегръдката на Амазония“. Всъщност завършва песимистично, защото това, което видях, е директен поглед към края на света. ■

Интервюто взе Христо Мишков